

Naslov članka/Article:

Alpska šola – Vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami

Alpine School — Mountain-Oriented Educatio

Avtor/Author:

dr. Matej Ogrin, dr. Mojca Ilc Klun, dr. Tatjana Resnik Planinc

<https://doi.org/10.59132/geo/2021/1/22-37>

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Geografija v šoli 1/2021, letnik 29

ISSN 1318-4717

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/geografija-v-soli/>

Dr. Matej Ogrin, Dr. Mojca Ilc Klun, Dr. Tatjana Resnik Planinc

Alpska šola – Vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami

Izvleček

Prispevek govori o vzgoji in izobraževanju o gorah in z gorami tako v osnovni kot srednji šoli, pri čemer v ospredje postavlja model Alpske šole, zasnovan v okviru projekta YOUrALPS. Učiteljem želi predstaviti možnosti in različne pristope, ki jih lahko uresničijo pri svojem delu, ter jih spodbuditi, da se skupaj z učenci pridružijo mreži Alpskih šol.

Ključne besede: Alpe, gore, vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami, trajnostni razvoj

Alpine School — Mountain-Oriented Educatio

Abstract

The article deals with mountain-oriented education in both primary and secondary schools, focusing on the Alpine School Model, which was developed within the YOUrALPS project. It aims to introduce teachers to the possibilities and different approaches they can bring to their work and to encourage them to join the Alpine School Network together with their students.

Keywords: Alps, mountains, mountain-oriented education, sustainable development

Dr. Matej Ogrin
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Ljubljani
matej.ogrin@ff.uni-lj.si

Dr. Mojca Ilc Klun
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Ljubljani
mojca.ilcklun@ff.uni-lj.si

**Dr. Tatjana Resnik
Planinc**
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Ljubljani
tatjana.resnikplaninc@ff.uni-lj.si
COBISS: 1.04

Pomen gora za Slovence

Naravnogeografska pestrost Slovenije je izjemna; pri čemer so gore za mnoge ena izmed njenih najizrazitejših značilnosti. Slovenija je nedvomno gorata država, lahko bi rekli tudi alpska. Vendar pregled naravnogeografskih lastnosti pokaže, da je tudi kraška, pa morska, mogoče tudi gričevnato-ravninska, hribovito-predalpska in še bi lahko naštevali. A če pogledamo v simbolni, lahko tudi mitološki prostor slovenskega izročila, dobijo gore še globlji pomen. »Alpska kultura slovenstva je pri tem mišljena kot občje slovenska: prvič – v smislu fizične geografije, ki prerašča – drugič – v simbolno geografijo« (Šaver, 2005, str. 14).

Slovenci smo gore postavili med nacionalne simbole prvega reda. Triglav, ki je nedvomno simbol Slovencev, smo vstavili v narodni grb in z njim vred v zastavo. Naključje? Nikakor ne, saj nekoliko podrobnejši pregled pomena, ki ga imajo gore za Slovence, odkrije številne dimenzije gorske identitete. Prvi slovenski celovečerni film je posvečen goram, najstarejša slovenska periodična revija, ki še izhaja, je prav Planinski vestnik in z gorami povezana literatura najde mesto na policah v praktično vsaki knjigarni. Kultura planinstva (ali gornišstva) je za velik del Slovencev nekaj samoumevnega, z gorami povezani športi, kot so alpinizem ter alpsko smučanje, pa predstavljajo identitetni nastavek, s katerim se zelo radi postavimo na svetovni zemljevid. Povezanost športa z gorami se kaže na še en posrečen način. Na dresih slovenskih reprezentanc, ne glede na vrsto športa, je zelo pogosto uporabljen simbol Triglava, na primer pri nogometu, košarki, odbojki, hokeju

in verjetno še kje. Vidimo torej, da nobena druga naravnogeografska značilnost Slovenije nima take simbolne vrednosti kot prav gore s Triglavom na čelu (Mikša in sod., 2017).

Kljub uveljavljenemu pomenu gora pa seveda ni samo po sebi umevno, da bo tako ostalo tudi v prihodnje. Niti ne smemo reči, da je to logična posledica tega, da je v Sloveniji gora veliko. Poznamo države z večjim deležem ali obsegom gorskih pokrajin, pa tam gore ne igrajo pomembne vloge v narodni identiteti (Mikša in sod., 2017). Odnos do gora se je pri Slovencih vzpostavljajal stoletja, pomembno vlogo pri tem pa je vedno imela vzgoja mladih. V zadnjih desetletjih gorske pokrajine marsikje po svetu, in tudi pri nas, pridobivajo še ekosistemski pomen. Gore so območje obnavljanja številnih naravnih virov, kot so les, voda, neokrnjena narava, tudi biotska pestrost, hkrati pa so tudi območja pestrih ekosistemskih storitev in konec koncev tudi območja izjemne doživljajske vrednosti.

Vendar se odnos ljudi do narave spreminja. Tudi v Sloveniji vse več ljudi živi v mestih ali pa na podeželju živijo mestni način življenja (Slovenia: Urbanisation ..., 2020). Neposredna odvisnost od narave je, vsaj zdi se tako, vse manjša. Dejavnosti, kot sta kmetijstvo in gozdarstvo, izgubljajo pomen, zlasti to velja za tradicionalne oblike teh poklicev (Kmetijska gospodarstva ..., 2020). V gore ljudje sicer radi hodimo, a so nam vse pogosteje le kulisa za številne prostočasne dejavnosti, na primer športne aktivnosti in sprostitvev. Ljudje počasi izgubljamostik z naravo in mladi pri tem niso izjema. Slaba stran sodobnega načina življenja je, da je vsakodnevnih fizičnih aktivnosti med mladimi vedno manj (Krivec, 2019), zmanjšana telesna kondicija pa vodi v težave pri obisku gora. Zato ni čudno, da se danes mladim gore vse pogosteje zdijo nedostopne, tuje in »naporne«. Vse manjši obisk gora pomeni tudi izostanek gorniške vzgoje, etike in gorniških vrednot, kar slabi gorsko identiteto. Hkrati pa se v vzgojo in izobraževanje mladih vse bolj vključujejo vrednote trajnostnega razvoja ter izobraževanje o okolju, zato je za ponovno oživitev vrednot, povezanih z gorami, pomembno, da jih povežemo z izobraževanjem za trajnostni razvoj. Tako smo si v mednarodnem projektu YOUrALPS, ki je potekal v okviru programa Interreg Alpski prostor v obdobju 2016–2019, za cilj zadali vzpostavitev modela Alpske šole in vrednot, na katerih naj ta model temelji.

Slika 1: Triglav je simbol Slovenije.
Foto: M. Ogrin

Vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami – izzivi sedanosti in prihodnosti

Vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami poudarja pozitivne odnose med gorskimi regijami in družbo. V alpskem kontekstu mladini omogoča, da se sooči z gorskimi pokrajinami, njihovo snovno in nesnovno dediščino, da se sooči z izzivi, ki jih v gore prinaša sedanost, ter na podlagi bogate alpske kulturne in naravne dediščine krepi njihove zmogljivosti, kompetence in odpornost. Temelji na načelih, kot so sodelovanje, sposobnost ukrepanja, samoodločanje, vseživljenjsko učenje, identifikacija z alpskim okoljem kot življenjskim virom ter povezovanje vseh vrst izobraževanja (YOUrALPS, 2017).

Vzgoja in izobraževanje o gorah in z gorami mora seveda potekati tudi v gorah. Pri tem je pomembno, da mladim ne podajamo le znanja, temveč gradimo tudi vrednote gorništvu ter odnos do gora in narave nasploh. Osnove vzgoje in izobraževanja o gorah in z gorami tako temeljijo na naslednjih elementih in izhodiščih:

Kinestetična informacija

Gore so včasih strme, včasih položne, vedno pa so vzpete. Zahtevajo gibanje in so kot nalašč za kinestetično učenje. Spoznavanje z gibanjem, s fizično aktivnostjo ter premikanjem in obvladovanjem telesa ravno v gorah omogoča intenzivno izkušnjo.

Aktivacija čutil

Vid, tip, sluh, vonj, okus in kombinacije posameznih čutil ustvarijo precej bolj resnično

Slika 2: Čutiti mah, čutiti gore.
Foto: B. Peršolja

in živo podobo gorske pokrajine. Zato je potrebno, da mladi v največji možni meri gore ne le vidijo, pač pa dejansko doživijo in izkusijo. Ne gre le za čas, ki ga preživijo v gorah, pač pa tudi za raznovrstnost izkušenj, ki jih v gorah pridobijo. Bolj kot vključijo svoj senzorni sistem v doživljanje gora, bolj je podoba gorskih pokrajin kompleksna in realna. Opazovati lep gorski razgled na sliki v učilnici je neprimerljivo z doživetjem enakega razgleda na vrhu, po uspešnem vzponu.

Izkustveno učenje

Tako kot kinestetična informacija je tudi izkustveno učenje izredno pomembno pri utrjevanju znanja (Svetina, 2017). Spoznavanje gora je kompleksen proces. Sprva ga sproži začetna informacija, ki povzroči impulz – akcijo. Sledi proces opazovanja in oblikovanja novega ali utrjevanje obstoječega znanja. Nato sledi presoja, kjer se oblikuje spoznanje o izkušnji, ki je hkrati lahko že del novega začetnega impulza v novem procesu. Proces se ves čas pogloblja in je nepovraten, odnos do gora se s tem razvija in postaja vse bolj kompleksen. Motivi za obisk gora so tako pri najmlajših bistveno drugačni od motivov pri starejših. Pri doživetju gorskih pokrajin se mladim postavljajo vprašanja, kot so: Kaj je tam? Kaj mi pomeni? Kako se ob tem počutim? Ali je varno? Se mi zdi lepo? Kako mi je všeč? Ta vprašanja so zelo pomembna pri oblikovanju prostorske izkušnje z gorami. In ta mora biti pozitivna. Še več, izkušnja mora biti progresivna in traja naj vsa obdobja življenja (Svetina, 2017).

Slika 3: Prepletenost človeka z naravo v gorah se odraža tudi v kulturi obdelave lesa.
Foto: B. Peršolja

Vzajemen odnos učitelj – učenec

Pomembno je, da so vsebine gora predstavljene na način, ki je prilagojen razvojni stopnji mladih. Pri tem so izkušnje starejših seveda zelo pomembne, a zavedati se moramo, da je učenje o gorah dvosmeren proces. Med podajanjem se krepi odnos med učiteljem in učenecem, krepi pa se tudi odnos učitelja in učenca do gorske pokrajine, kar bogati znanje ter izkušnje tako učitelja kot učenca.

Slika 4: Delo z mladimi zahteva tudi izobraževanje za delo z mladimi.
Foto: B. Peršolja

Gore so območje učenja, doživljanja in udeleževanja

To izhodišče se nam pogosto zdi samo po sebi umevno. Vseeno pa včasih pozabimo, da se mladi učijo, doživljajo in udeležujejo drugače, kot starejši in kot so se starejši v njihovih letih. V mislih imamo predvsem številne elektronske naprave oziroma mobilne telefone ter številne aplikacije in digitalne pripomočke na teh telefonih. Mladi so rojeni v digitalni svet, so »digitalni domorodci« in digitalno jim pomeni neločljiv del skoraj vsega, kar počnejo. Hkrati so navajeni na neprestano povezanost prek družabnih omrežij. Mladi tudi razmišljajo drugače in drugače iščejo rešitve problemov kot starejši, skladno z njihovo vzgojo oziroma naborom izkušenj, ki so v marsičem pretežno digitalne. Naloga pedagogov je, da te pripomočke usmerjeno uporabijo pri učenju, doživljanju in udeleževanju mladih, da mladim pokažejo tudi »analogne« lepote gora in iščejo sinergijo digitalnega in analognega poučevanja.

Slika 5: Izobraževanje o gorah zgolj iz učilnice? Ne, hvala.
Foto: B. Peršolja

Gore so multidisciplinarna učilnica

Težko bi našli pokrajino, ki ima več možnosti za vključevanje različnih ved. Gore ponujajo vsebine biologom, geologom, fizikom, kemikom, jezikoslovcem, arheologom, etnologom, geografom, zgodovinarjem, gozdarjem, arhitektom, zdravnikom in še bi lahko naštevali. Zelo težko bomo našli kompleksne odgovore na številna vprašanja gorskih pokrajin samo s pomočjo znanja ene od ved, zato moramo biti vedno odprti za vključevanje drugih ved in pristopov.

Slika 6: Čebelarstvo je edinstven primer prepleta naravne in kulturne dediščine.
Foto: M. Ogrin

Pozitiven in odgovoren odnos do gora

Vzgoja in izobraževanje v gorah temeljita na vrednotah gorništvu, tovarštva in medsebojnega sprejemanja ter razumevanja. Z odgovornim odnosom do gora vzpostavljamo odgovoren odnos do narave, do vsega živega. Pozitiven odnos do gora pomeni tudi pozitiven odnos do telesnih

naporov, ki spremljajo vzpon. Eden ključnih ciljev vzgoje in izobraževanja o gorah in z gorami je, da se mladi v gorski pokrajini počutijo domače. Ne le v idealnih pogojih, pač pa tudi ob slabem vremenu (a v še vedno varnih razmerah).

Slika 7: Heliport ali učilnica na prostem?

Foto: M. Ogrin

Alpska šola – priložnost za povezovanje in obogatitev vsebin učnih načrtov

Glede na razvito »gorsko identiteto« Slovencev se nam v povezavi s šolskim sistemom zastavljajo vprašanja: Koliko so tematike Alp oziroma gora na splošno vpete v slovenski formalni vzgojno-izobraževalni proces? Ali k razvoju gorske identitete pripomore formalni šolski sistem? So te tematike prisotne v učnih načrtih in učbenikih, ali se morda fenomen gorske identitete razvije v neformalnem procesu vzgoje in izobraževanja? In nenazadnje: zakaj sploh izobraževati o gorah in z gorami oziroma Alpami?

Koncept formalne vzgoje in izobraževanja v Sloveniji največkrat povezujemo z vzgojo in izobraževanjem v šolski učilnici, torej v notranjem prostoru. Ko učimo in vzgajamo o Alpah in o gorah, je to skoraj nemogoče storiti le v učilnici. Nujno je učenje o Alpah in o gorah povezati z učenjem v alpskih in gorskih pokrajinah. Torej z učenjem v naravi. Temeljna izhodišča učenja v naravi so bila postavljena že v 19. stoletju, formalno pa so se začela vključevati v šolski sistem v 20. stoletju. V Sloveniji je pomembne temelje šole v naravi postavil v 60. letih 20. stoletja Jože Beslič, saj je vzpostavil za vse osnovnošolske otroke 4. razreda obvezni 10-dnevni plavalni tečaj, za otroke 5. razreda pa obvezni 7-dnevni smučarski tečaj (Burnik, Mrak, 2010). Pri teh oblikah šole v naravi je šlo predvsem za razvijanje športnih kompetenc,

torej je bil osnovni cilj naučiti učence plavanja in smučanja, medtem ko so bili cilji učenja o obmorskih in gorskih pokrajinah postranskega pomena. V 90. letih 20. stoletja se v Sloveniji začnejo ustanavljati centri šolskih in občolskih dejavnosti (CŠOD), katerih ključni koncept je učenje v naravi. Leta 2011 je bil v Zakon o osnovni šoli vključen tudi 39.a člen, ki govori o tem, da šola izvaja del obveznega programa v obliki šole v naravi in da ta poteka strnjeno tri ali več dni izven prostorov šole. Na ta način smo v Sloveniji postavili zakonske temelje za učenje v naravi in vključili učenje v naravi v obvezni formalni vzgojno-izobraževalni okvir.

Slika 8: Pogled z Viševnika na Triglav; spodbujanje planinarjenja pri najmlajših
Foto: M. Ilc Klun

Trenutno veljavni slovenski učni načrti so zasnovani učno-ciljno, kar pomeni, da so v učnih načrtih natančno opredeljeni splošni in operativni učni cilji. Učne vsebine, ki so preko učnih ciljev predpisane z učnim načrtom, so obvezne in se jih učenci morajo učiti ter obratno – učne vsebine, ki z učnim načrtom niso predvidene, učitelj ni »dolžan« poučevati (Ilc Klun, 2017). Čeprav se začne geografija poučevati v 6. razredu osnovne šole, so posamezne geografske vsebine vključene tudi v šolske predmete prvega in drugega triletja (npr. spoznavanje okolja, družba, naravoslovje, državljanska in domovinska vzgoja ter etika). Ne glede na to smo predvidevali, da se učenci največ naučijo o alpskih in gorskih pokrajinah ravno pri geografiji, zato smo podrobno

analizirali osnovnošolski učni načrt za geografijo. V kvantitativni in kvalitativni analizi učnega načrta nas je zanimalo, ali so v učnem načrtu prisotne vsebine, ki so povezane z vzgojo in izobraževanjem o Alpah in gorah. V sklopu kvantitativne analize smo v učnem načrtu prešteli reference (pojme), ki jih lahko v ožjem ali širšem smislu povezujemo z naslovno tematiko (gora, visokogorje, hribovje, planinarjenje, Alpe, učenje v naravi, gibati se v naravi, ekskurzija, terensko delo, zdravje, orientacija), v sklopu kvalitativne analize pa nas je zanimala vsebina operativnih in splošnih učnih ciljev, ki jih lahko povezujemo neposredno z Alpami in gorami. Rezultati analize učnega načrta so pokazali, da učni načrt za geografijo zelo poudarja terenske oblike dela, saj so v njem pogosto omenjene ekskurzije (20-krat), terensko delo (14-krat) in orientacija (12-krat). Ker so alpske pokrajine ena izmed obveznih učnih vsebin pouka geografije, so tudi Alpe v učnem načrtu pogosto omenjene (15-krat). Vse ostale reference so omenjene manj kot 5-krat. Rezultati kvalitativne analize so pokazali, da so alpske in

gorske pokrajine vključene v učni načrt preko operativnih učnih ciljev.

Rezultati analize učnega načrta so pokazali, da je v obstoječem učnem načrtu veliko možnosti in priložnosti za vzgojo in izobraževanje o Alpah in gorah ter z Alpami in gorami. Ne glede na to, da je večina učnih ciljev, vezanih na alpske in gorske pokrajine, namenjena pridobivanju znanja v učilnici, lahko učitelj geografije s terenskimi oblikami in metodami dela te cilje uresničuje v naravi, saj ga k temu spodbuja tudi učni načrt.

Ocenjujemo, da bi analiza učnih načrtov in katalogov znanj za srednje šole dala podobne rezultate.

Obenem pa ne smemo spregledati možnosti za medpredmetno povezovanje učenja in izobraževanja o/v Alpah in gorah. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov dobrih praks iz Slovenije in mednarodnega prostora o učinkovitem in celostnem poučevanju o alpskih in gorskih pokrajinah.

Preglednica 1: Učni cilji, povezani z vzgojo in izobraževanjem o Alpah in gorah ter z Alpami in gorami v osnovnošolskem učnem načrtu za geografijo

RAZRRED	OPERATIVNI UČNI CILJI, POVEZANI Z V-I O ALPAH IN GORAH TER Z ALPAMI IN GORAMI Učenec:
7.	<ul style="list-style-type: none"> na zemljevidu določi geografsko lego Alp in imenuje države, v katere segajo Alpe; na zemljevidu ugotovi smer slemenitve; opiše preoblikovanje Alp s poudarkom na delovanju ledenikov in njihove učinke na preoblikovanje rečnih dolin; sklepa o možnostih za življenje in gospodarjenje s poudarkom na turizmu in pašništvu; opiše pomen prelazov in predorov za prometno povezanost alpskih pokrajin; utemelji, zakaj se podnebje in rastlinstvo spreminjata z nadmorsko višino.
9.	<ul style="list-style-type: none"> na zemljevidu omeji in razdeli pokrajine alpskega sveta; ovrednoti pomembne reke glede na vodnatost in možnost izrabe vode; na primeru Karavanškega predora analizira pomembnost prometne povezave med državama; opiše primere prizadevanj in ukrepov za ohranjanje naravne in kulturne dediščine; ob izbranem primeru razloži medsebojni vpliv reliefa, podnebja, rastlinstva in vodovja na gospodarstvo in življenje ljudi alpskih pokrajin.
	IZBRANI SPLOŠNI UČNI CILJI, KI JIH UČITELJ LAHKO POVEŽE Z V-I O ALPAH IN GORAH Učenec: <ul style="list-style-type: none"> opazuje, opiše, razišče pokrajino; se orientira v naravi; predstavi načrt razvoja pokrajine; pokaže okoljsko pismenost, se obnaša prijazno do okolja, skrbi za lastno zdravje in zdravo okolico; poveže geografsko znanje z znanjem drugih predmetov; razume geografske procese; celostno razloži povezave med naravnimi in družbenimi procesi; kritično presoja vpliv ljudi na trajnostni razvoj pokrajine; izdela terensko raziskovalno nalogo; uporabi preproste geografske metode raziskovalnega dela; usvojeno znanje uporabi v konkretni pokrajini; samostojno terensko raziskuje; samostojno zbere informacije s terenskimi metodami in tehnikami dela.

Vir: Učni načrt. Geografija. Program OŠ, 2011

a) Preživimo noč v gorah (Francija)

Namen aktivnosti, ki se ji je pridružilo že več kot 1.000 osnovnošolskih učencev, je spodbujanje razrednih skupnosti, da skupaj preživijo noč (dva dni) v gorah. Na ta način učence izobražujejo o gorah (Alpah). Učenci aktivno raziskujejo naravno in kulturno dediščino alpskih pokrajin ter njihovo abiotsko in biotsko pestrost, učijo jih aktivnega in varnega gibanja v gorskih pokrajinah ter jim pokažejo možnosti prenočevanja v gorah (planinske koč, bivaki). (Več informacij na <http://www.educalpes.fr/wakka.php?wiki=ArticleDestinationRefuges>)

Slika 9: Abiotska pestrost alpskih pokrajin, Spodnje Kriško jezero
Foto: M. Ilc Klun

b) Pojdi skozi gore! (Francija)

Program je bil ustanovljen leta 1995 z namenom mladim in mlajšim odraslim, ki so se znašli v težkem položaju (socialna izključenost, zdravstvene težave, neuspeh v šoli/na delovnem mestu), pokazati, da lahko s pozitivno izkušnjo, ki so jo doživeli ob premagovanju ovir v gorskih pokrajinah, najdejo notranjo motivacijo za premagovanje ovir v vsakdanjem življenju. (Več informacij na <http://www.montagne.org/>)

c) Pastir v moji šoli (Francija)

Program je namenjen najmlajši šolski populaciji. Cilj programa je spoznati dediščino pastirstva in planšarstva, spoznati pomen ohranjanja planšarstva za razvoj planin ter spoznati delo in izdelke planšarjev. Program izvajajo v dveh delih. V prvem delu učence obišče pastir in jim v učilnici predstavi planine in svoje delo. V drugem

delu pa učenci obiščejo pastirja na planini in v naravnem okolju spoznajo planine, planšarstvo in delo planšarjev. (Več informacij na https://www.echoalp.com/images/info_pages/dossier-de-presentation-un-berger-dans-mon-ecole-37.pdf)

d) Dostopnost gora za gibalno ovirane osebe (Francija)

Velikokrat je gibalno oviranim onemogočen dostop do gorskih pokrajin. Francoska izobraževalna mreža je razvila posebne programe za gibalno ovirane osebe, kjer skrbijo za ozaveščanje in izobraževanje o naravni in kulturni dediščini v gorah. V sklopu izobraževalnega programa poskrbijo za logistiko in izobraževanje o gorah gibalno oviranih oseb, ki si želijo spoznati gore. (Več informacij na <https://www.reseau-empreintes.com/>)

e) Obnova alpskih koč/bivakov (Italija)

Program je namenjen srednješolcem. V okviru programa dijaki spoznajo gorsko pokrajino in pomen gorske arhitekture za ohranjanje kulturne dediščine gora. V zaključnem delu programa dijaki sodelujejo pri obnovi bivaka v gorah in tako teoretično znanje povežejo s praktično izkušnjo. (Več informacij na <http://www.parcadamello.it/>)

f) BIOBLITZ – Raziskovalci biotske raznovrstnosti gora za en dan (Italija)

Aktivnost je namenjena vsem, ki obiščejo 45 parkov in zavarovanih območij. Namen aktivnosti je s pomočjo spletne aplikacije popisati in dokumentirati različne rastlinske in živalske vrste, zbrani podatki pa služijo za spremljanje regionalne biotske raznovrstnosti območja. Ker lahko pri aktivnosti sodelujejo vsi državljani, s tem krepijo t. i. državljansko znanost. (Več informacij na <https://www.inaturalist.org/>)

g) Gorska hiša Berchtesgaden (Nemčija)

Didaktično dovršeni muzej z namenom vzgoje in izobraževanja o gorskih pokrajinah. Organizirajo delavnice za učence, dijake in vse ostale, seminarje za učitelje, vodeno pohodništvo in planinarjenje v gorah. Namen muzeja je s svojimi aktivnostmi približati gore in pohodništvo vsem ne glede na starost. (Več informacij na <https://www.haus-der-berge.bayern.de/>)

h) Mladi na vrhu (mednarodni dogodek)

Je mednarodni projekt (Slovenija, Avstrija, Italija, Francija, Nemčija, Švica), katerega namen je vzpodbuditi mlade k pohodništvu v alpskih pokrajinah, obenem pa omogočiti povezovanje mladih. S projektom želijo mladim približati pohodništvo in jih navdušiti nad aktivnim preživljanjem prostega časa, ki ponuja tudi izobraževanje o gorah. (Več informacij na <http://alparc.org/sl/youth-at-the-top>)

i) Brati gore (mednarodni festival)

Festival spodbuja alpsko kulturno dediščino v sklopu mednarodnega dneva gora (11. december) s prebiranjem in spoznavanjem t. i. alpske literature. Združuje avtorje, umetnike, bralce, pohodnike ..., ki se navdušujejo nad alpsko literaturo. (Več informacij na <https://www.alpconv.org/sl/domaca-stran/projekti/festival-brati-gore/>)

j) Najlepša fotografija v Alpah (fotografski natečaj Alpske konvencije)

Vsakoletni fotografski natečaj k sodelovanju vabi najširši krog ljudi, ki se profesionalno ali ljubiteljsko ukvarjajo s fotografijo in gorništvom.

Slika 10: Zelenci
Foto: M. Ilc Klun

Vsako leto izberejo 12 najlepših fotografij in jih predstavijo v svojem letnem koledarju. (Več informacij na <https://www.alpconv.org/sl/domaca-stran/>)

Sedem korakov do Alpske šole

V sklopu projekta YOUrALPS je bil zasnovan izobraževalni model Alpska šola, katerega namen je z aktivnimi učnimi oblikami, metodami in pristopi celostno izobraževati in vzgajati mlade o alpskih gorskih pokrajinah, krepiti zavedanje o pomenu trajnostnega razvoja gorskih pokrajin in razvijati t. i. alpske oziroma gorske kompetence skupaj s kompetencami, usmerjenimi v trajnostni razvoj. V okviru modela Alpske šole se šola poveže z neformalnimi izobraževalnimi organizacijami, vanj pa so lahko vključeni učenci, učitelji in drugi izobraževalci. Skupno kreiranje akcij Alpske šole dviguje kakovost učnega procesa ter povezuje šolo z lokalno skupnostjo ter območjem, v katerem se ta nahaja, in lokalno skupnostjo. Model temelji na načelih vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (UNESCO) ter vključuje primere dobrih praks okoljske vzgoje ter aktivnega državljanstva. Sestavljen je iz posameznih komponent ter njihovih povezav. Akcijo oz. akcije Alpske šole lahko načrtujemo v sedmih korakih, ki se dotikajo štirih ključnih vprašanj, ki zagotavljajo kakovost v učnem procesu: Kdo? Kaj? Kje? Zakaj? (Fontana, Diodati, 2019).

1. korak: KDO – UČITELJ in NEFORMALNI IZOBRAŽEVALEC

Tako kot je v vzgoji in izobraževanju pomembno medpredmetno povezovanje, tako je za doseganje ciljev Alpske šole pomembno povezovanje z različnimi deležniki izobraževanja – zato Alpska šola spodbuja povezovanje med učitelji in organizacijami neformalnega izobraževanja z namenom vzpostavitve lokalne mreže, ki naj bi spodbujala vzgojo in izobraževanje o gorah in za gore (VIG).

Med organizacije neformalnega izobraževanja, ki naj bi bile vpete v VIG in izobraževalni model Alpske šole, spadajo predvsem zavarovana območja na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, ki spodbujajo šole k ozaveščanju o ključnih alpskih trajnostnih problematikah. Šoli naj bi pomagale pri izbiri lokalne trajnostne problematike, saj lahko kritično določijo njene dimenzije in tako pomagajo pri določitvi realnih, dosegljivih, a hkrati dovolj ambicioznih ciljev posameznega projekta Alpske šole.

Preglednica 2: Tri glavna strateška področja s podtemami, povezana z vrednotami ter mednarodnimi/EU strateškimi izzivi

OKOLJE	SOCIALNO-EKONOMSKA KAKOVOST ŽIVLJENJA	UPRAVLJANJE
VAROVANJE NARAVE	TRAJNOSTNE IN KOHEZIVNE SKUPNOSTI	ŠIRŠE POVEZOVANJE SKUPNOSTI
OHRANJANJE KMETIJSKE POKRAJINE	ALPSKO ZELENO GOSPODARSTVO	OBLIKOVANJE POLITIK
PRILAGAJANJE PODNEBNIM SPREMEMBAM IN NJIHOVO BLAŽENJE	OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE	FINANČNE SPODBUDE SKLADOV IN ORODJA SODELOVANJA
UPRAVLJANJE NARAVNIH VIROV		PARTICIPATORNI PROCESI

Vir: Fontana, Diodati, 2019

Kot primerne organizacije in posameznike neformalnega izobraževanja na lokalni ravni, ki bi sodelovali v projektih Alpske šole, lahko štejemo znanstveno-raziskovalne organizacije, gorske reševalne službe, planinska društva, turistična društva, muzeje, kmetije, posameznike s specifičnimi znanji in veščinami alpske naravne in kulturne dediščine, predstavnike lokalnih skupnosti, podjetja in trgovine, nevladne organizacije in društva ... V projektih Alpske šole dopolnijo učitelja s svojimi specifičnimi znanji, praktičnimi izkušnjami, poznavanjem teritorija ter organizacijskimi kapacitetami.

2. korak: KAJ – TRAJNOSTNI IZZIVI V ALPAH

Priporočljivo je, da se proučijo vsebinske tematike v lastnem okolju ter zastavijo projektni cilji. Zagotoviti je potrebno tematsko medpredmetno/večpredmetno strukturo, utemeljeno na ključnih alpskih trajnostno razvojnih tematikah.

V okviru projekta so bile ključne trajnostne problematike, ki izvirajo iz Globalnih ciljev za trajnostni razvoj (UNESCO Agenda 2030), prilagojene in poglobljene ob upoštevanju stanja v alpskih pokrajinah. Identificirali smo tri glavna strateška področja s podtemami, ki so povezana z vrednotami ter mednarodnimi/EU strateškimi izzivi, pri čemer z lahkoto identificiramo tudi medsebojne povezave in vzročno-posledične zveze.

Priporočljivo je, da šole ter organizacije neformalnega izobraževanja pri načrtovanju projektov Alpske šole posebno pozornost posvetijo trajnostnim problematikam, ki so prisotne v lokalnem okolju. Na ta način bodo učenci vsakodnevno povezani s projektom ter bodo še bolj učinkovito pridobivali znanja in veščine, saj bo motivacija za njihovo reševanje večja. Obenem je potrebno zagotoviti interdisciplinarnost projekta tako, da iz vsakega strateškega področja vključimo vsaj eno trajnostno tematiko.

Preglednica 3: Udejanjanje strateških področij

OKOLJE	
Varovanje narave	<p>Spričo topografije alpskih sistemov, kjer najdemo številna območja s specifično mikroklimo, so alpske pokrajine območje, ki se kot habitat ponaša z visoko stopnjo abiotske in biotske raznovrstnosti.</p> <p>Ohranjanje abiotske in biotske raznovrstnosti, ki naj vključuje pestrost vrst, ekosistemov in habitatov, mora biti ena izmed najbolj pomembnih trajnostnih tematik izobraževalnega modela Alpske šole.</p>
Ohranjanje pokrajine z vidika kulture in kmetijstva	<p>Alpe v veliki meri določa njihova kulturna pokrajina, ki je posledica tradicionalnega človekovega izkoriščanja naravnih virov. Ti so seveda prisotni tudi na najvišjih nadmorskih višinah, določata jih izjemna abiotska in biotska pestrost in prepletenost naravne in podeželske pokrajine. Tradicionalne veščine in znanja na področju upravljanja narave, kmetijstva in gozdarstva so pripomogli k nastanku in kasneje k vzdrževanju teh pokrajin. Posledično je potrebno v alpskih pokrajinah spodbujati tradicionalno in trajnostno usmerjeno kmetijstvo, da bi zagotovili ohranjanje visoke ravni biotske pestrosti. Na ta način se seveda omogoča tudi ohranjanje kulturnih in ekosistemskih storitev gorskih ekosistemov.</p>

Prilagajanje na podnebne spremembe in ublažitev njihovih učinkov

Podnebne spremembe in njihovi »vidni« učinki na okolje, biotsko pestrost in kakovost življenja prebivalcev so še posebej očitni v alpskih pokrajinah, kjer meritve kažejo na kar dvakratno povišanje temperature glede na povprečno rast temperatur drugod v zmernih geografskih širinah na severni polobli. Vse to bo imelo verjetno velik vpliv na alpske pokrajine, ki so občutljive, biološko bogate in že na majhnih območjih izkazujejo visoko stopnjo biotske pestrosti. Prav zato so že vidni nekateri vplivi, ki se odražajo v spremembah geografske razporeditve rastlin, hidroloških ciklov, taljenja trajno-zamrznjenih območij in krčenja ledenikov. Spodbujanje ogljično-nevtralnega gospodarstva in prilagajanje posameznih dejavnosti z ukrepi, ki blažijo negativne podnebne učinke, bo pospešilo trajnostni razvoj na vseh njegovih ravneh: okoljski, socialni in ekonomski. Na področju podnebnih sprememb spadajo Alpe med najbolj ranljiva območja in imajo hkrati tudi vlogo zgodnjega sistema opozarjanja na naravne katastrofe.

Izkoriščanje naravnih virov in njihovo upravljanje

Preživetje človeške skupnosti je odvisno od razpoložljivosti naravnih virov. Od vsega tega so odvisni zdravje, dobro počutje in kakovost življenja. V alpskih regijah naj se spodbuja trajnostna raba naravnih virov, produkcijski cikli pa naj se prilagajajo nosilnostim zmogljivostim ekosistemov znotraj okvirov lokalne krožne ekonomije.

SOCIALNO-EKONOMSKA KAKOVOST ŽIVLJENJA

Preoblikovanje tradicionalnih socialnih in ekonomskih vzorcev v alpskih pokrajinah je ošibilo konkurenčnost in družbeno privlačnost Alp. To je vodilo tudi do vse večjega izseljevanja z gorskih območij, kar je vplivalo na zelo občutljiva razmerja med človeškimi skupnostmi in gorskim okoljem ter porušilo njihovo zgodovinsko koevolucijo in zmožnost prilagajanja.

V alpskih pokrajinah se je vedno čutilo pomanjkanje človeških in tehnoloških virov, izgubljena pa je bila tudi tradicionalna zmožnost preurejanja zemljišč in prostorskega načrtovanja. V skladu z vrednotami izobraževalnega modela Alpske šole temelji vizija prihodnjega razvoja Alp na podpori alpskih lokalnih skupnosti, ki naj se usmerijo k inovativnim, socialno in ekonomsko trajnostno usmerjenim praksam gospodarstva, ki temeljijo na naravnem kapitalu, kakovostnem življenju in dobrem počutju. Pri tem naj se zavedajo, da so omejene možnosti lahko tudi odlična priložnost za inovativni razvoj.

Zeleno gospodarstvo je orodje za doseganje trajnostnega razvoja, kar izhaja tudi iz ciljev trajnostnega razvoja, kot jih opredeljujejo dokumenti OZN. Seveda pa so tudi drugi cilji trajnostnega razvoja v tesni zvezi z zelenim gospodarstvom. Evropske politike, vezane na Evropsko strategijo 2020, še vedno upoštevajo koncept ekonomske rasti kot dejavnik konkurenčnosti, vendarle pa uvajajo tudi že pojem ustreznega vrednotenja dobrega počutja.

UPRAVLJANJE

Trajnostne in kohezivne skupnosti

Zaradi razgibanega reliefa in visokih nadmorskih višin je za stalno naselitev primeren le manjši del alpskih pokrajin. Poleg tega dejansko demografsko sliko opredelujeta staranje prebivalstva in zapuščenje gorskih območij. Tako se kot pomemben vzvod delovanja za prihodnost Alp kaže možnost vzpostavljanja kohezivnih, medsebojno sodelujočih skupnosti, ki bi se lahko soočile z velikimi naravnimi spremembami, revščino, zapuščenjem gorskih območij in izolacijo. Spodbujati bi kazalo etične vrednote, kot so vzdržljivost, solidarnost, vključenost. Skupnosti bi se morale učinkovito povezovati od znotraj in biti navzven konkurenčne, tako v procesih digitalizacije kot v smislu izkoriščanja dostopa do storitev, ki jih ponujajo javne ustanove.

Korak proti zelenemu alpskemu gospodarstvu

Eden glavnih ciljev bi gotovo moralo biti vzdrževanje **trajnostnega gorskega gospodarstva**, tudi v smislu varnosti delovnih mest in dolgoročne stabilnosti. Da bi ta cilj lahko dosegli, je treba izboljšati delovanje gospodarstva v smislu uvajanja inovativnih elementov.

Ohranjanje kulturne dediščine

Ohranjanje kulturne dediščine mora biti eden ključnih elementov oblikovanja in vzdrževanja stabilnih družbeno-ekonomskih sistemov. Pojem kulturna dediščina obsega široko področje. Zajema tako **tradicionalno znanje** v prilagajanju nadmorskim višinam in obrtne veščine kot **umetnost ohranjanja zgodovinskih** ostankov, starih šeg in običajev, navad, oznak, spomenikov, figurativne umetnosti (vasi, zgradbe, cerkve, slike) in tipičnih arhitekturnih značilnosti. Vzdrževanje pestrosti jezikov in narečij, ki jih uporabljajo na gorskih območjih, ki sicer počasi izumirajo, kulturnih praks, ki zadevajo kulinarčno dediščino, tradicionalna znanja in rituali ter prenos starodavnih modrosti ... vse to so elementi **alpske identitete**.

Mednarodno sodelovanje in kreiranje politik

Alpske pokrajine so sestavljene iz območij, znotraj katerih se prepletajo različni demografski, socialni in ekonomski trendi, ki jih spremlja velika kulturna in jezikovna raznolikost. Ta raznolikost gre z roko v roki z raznolikostjo na področju sistemov upravljanja in tradicij. Tako zaradi skupnih specifičnosti kot razlik alpskih pokrajin, ki predstavljajo skupni izziv, je treba **okrepiti sodelovanje** z namenom doseganja ekonomskega, socialnega in teritorialnega razvoja. Poiskati je treba čim več priložnosti, da se ideje o možnih rešitvah problemov naslavlajo na ustrezne ravni upravljanja.

Participativni procesi in lokalne politične perspektive

S **spodbujanjem participativnih procesov**, v katere se vključujejo različne ciljne skupine populacij, lahko ob decentraliziranem upravljanju (od spodaj navzgor) omogočimo uspešno identifikacijo in implementacijo integriranih rešitev na različnih administrativnih ravneh. Poleg mladinskega parlamenta Alpske konvencije, ki je osnova za kulturne izmenjave in mreženje med mladimi iz različnih regij, bi bilo treba vzpodbujati tudi nove participativne procese za mlade, ki naj v obliki simulacije parlamentarne diskusije razpravljajo o tekočih tematikah in izzivih alpskih pokrajin.

Participativni procesi predstavljajo način, kako lahko mlade koristno vključimo v dejavnosti, ki krepijo njihovo samostojnost pri odločanju, jih spodbujamo k proaktivnemu delovanju v smislu novih političnih perspektiv, tako v kontekstu institucij kot civilne družbe. S tem se krepi njihova zavest o pomembnosti novih socialnih vrednot na območju alpskih pokrajin.

Spodbude za ustvarjanje skladov in orodij sodelovanja

Da bi promovirali dejansko izvajanje politik Evropske unije na lokalni ravni, bi bilo koristno v čim večji meri spodbujati dostopnost različnih programov evropskega financiranja. S tem bi okrepili konkurenčnost, socialno kohezivnost in razvoj alpskega območja, pri čemer imajo zlasti mladi nadvse pomembno vlogo.

Vir: Fontana, Diodati, 2019

3. korak: KAJ – VREDNOTE TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V ALPAH

V tretjem koraku načrtovanja projekta Alpske šole naj bi učitelji in neformalni izobraževalci določili kompetence (znanje, veščine ter vedenje), ki bodo učencem pomagale usvojiti k trajnostnemu razvoju usmerjene učne cilje, ter obenem spodbujali na vrednotah utemeljen

pristop. Pri tem imamo v mislih spodbujanje učečih se k evalvaciji njihovih izhodiščnih vrednot ter njihovi primerjavi z vrednotami trajnostnega razvoja v Alpah, predlaganimi v modelu Alpske šole, pri čemer imamo v mislih vrednote, ki vključujejo tudi kognitivne elemente, funkcionalne vidike ter socialne in etične vrednote.

Preglednica 4: Vrednote in trajnostni razvoj

VREDNOTE, KI SPODBUJAJO TRAJNOSTNI RAZVOJ V LOKALNEM ALPSKEM OKOLJU pogum, solidarnost, vztrajnost, odgovornost			
kohezivne in tesno povezane skupnosti	ohranjanje tradicije in dediščine	ohranjanje naravne pokrajine ter ciklov	trajnostni ekonomski modeli, inovacije ter socialno podjetništvo
dobrohotnost, varnost, skladnost, univerzalizem, enakost, ustrežljivost, samodisciplina	tradicija, modrost, varnost	varovanje narave, varnost	dosežki, moč, univerzalizem

Vir: Fontana, Diodati, 2019

4. korak: KAJ – KOMPETENCE, USMERJENE K TRAJNOSTNEMU RAZVOJU

Poznavanje orodij, s pomočjo katerih bolje razumemo svoj vsakdan, je za mladino zelo pomembno. Tako jim opremljenost z znanji in veščinami, usmerjenimi k trajnostnemu razvoju, omogoča osmišljanje trajnostnega življenja znotraj skupnosti, izbiranje med trajnostnimi alternativami ter prepoznavanje njihove vloge v aktivnostih, ki vodijo k trajnostnim spremembam. Zato izobraževalni model Alpske šole spodbuja učitelje ter neformalne izobraževalce, da v projekte Alpske šole vključujejo kompetence, ki izhajajo iz učnih načrtov, katalogov znanj, ključne kompetence vseživljenjskega učenja ter k trajnostnemu razvoju usmerjene kompetence.

Simboli gora in Alp so močno usidrani v naša vsakdanja življenja, ne glede na dejstvo, da obsegajo v Sloveniji gorske pokrajine (vzpentine nad 1500 m nadmorske višine) le 2,5 % površine Slovenije. V Sloveniji je relief precej razgiban, 72 % površja Slovenije je vzpetega, imamo tudi preko 10.000 km planinskih poti, več kot 180 planinskih koč in bivakov, simboli gora so prisotni na etiketah mlečnih izdelkov, čajev, alkoholnih pijač, v izrekih »Če nisi šel na Triglav, nisi pravi Slovenec« in nenazadnje tudi v državnih simbolih. Slovenija je ena redkih držav na svetu in edina v Evropi, ki ima v svojem državnem simbolu (grbu) upodobljeno goro (Triglav). Poleg Slovenije imajo goro v državnem simbolu upodobljeno le še nekatere srednje- in južnoameriške države (Bolivija, Kostarika, Ekvador, Salvador in Nikaragva)

(Mikša in sod., 2017).

Preglednica 5: K trajnostnemu razvoju usmerjene kompetence

K TRAJNOSTNEMU RAZVOJU USMERJENE KOMPETENCE	
Kompetenca systemskega razmišljanja:	zmožnost prepoznavanja in razumevanja odnosov; analize zapletenih sistemov; razumevanje vključenosti sistemov v različna področja različnih hierarhičnih ravni; zmožnost obvladovanja negotovosti.
Kompetenca predvidevanja:	zmožnost razumevanja in vrednotenja različnih možnosti razvoja dogodkov v prihodnosti – možno, verjetno, zaželeno; vzpostavitev vizije za prihodnost; previdnost glede prihodnosti; ovrednotenje posledic dejanj, obvladovanje tveganj in pripravljenost na spremembe.
Normativna kompetenca:	zmožnost razumevanja in premisleka o normah in vrednotah, ki so v ozadju dejavnosti; pripravljenost, da v situacijah razumejo nasprotja interesov, iščejo kompromise, da kljub negotovosti, ki izvira iz nepoznavanja vseh dejstev in drugih kontradikcij, izborimo upoštevanje trajnostnih vrednot, principov, namer in ciljev.
Strateška kompetenca:	zmožnost skupnega razvoja in implementacije inovativnih aktivnosti, ki spodbujajo nadaljnje trajnostno delovanje na lokalni ravni in v širših okvirih.
Kompetenca sodelovanja:	zmožnost učenja od drugih; razumevanje in spoštovanje potreb, pogledov, razmišljanj in delovanja drugih (zmožnost empatije); razumevanje in vživljanje v potrebe drugih (empatično vodenje), zmožnost nadzora in reševanja konfliktov v skupini; skupno reševanje problemov.
Kompetenca kritičnega razmišljanja:	zmožnost postavljanja vprašanj v zvezi z normami, praksami in mnenji; refleksija v smislu samoevalvacije, percepcij in dejanj; vzpostavitev stališča v trajnostnem diskurzu.
Kompetenca samozavedanja:	zmožnost refleksije o lastni vlogi v lokalni skupnosti in globalni družbi; stalno vrednotenje in nadaljnja motivacija za aktivno delovanje in soočanje z lastnimi občutki in željami.
Kompetenca integriranega reševanja problemov:	rastoča zmožnost različnih oblik reševanja zapletenih problemov na področju trajnostne naravnosti in razvoj učinkovitih opcij, ki lahko vključujejo ljudi na enakopravnih osnovah in promovirajo trajnostni razvoj, integracijo in že omenjene kompetence.

Vir: Fontana, Diodati, 2019

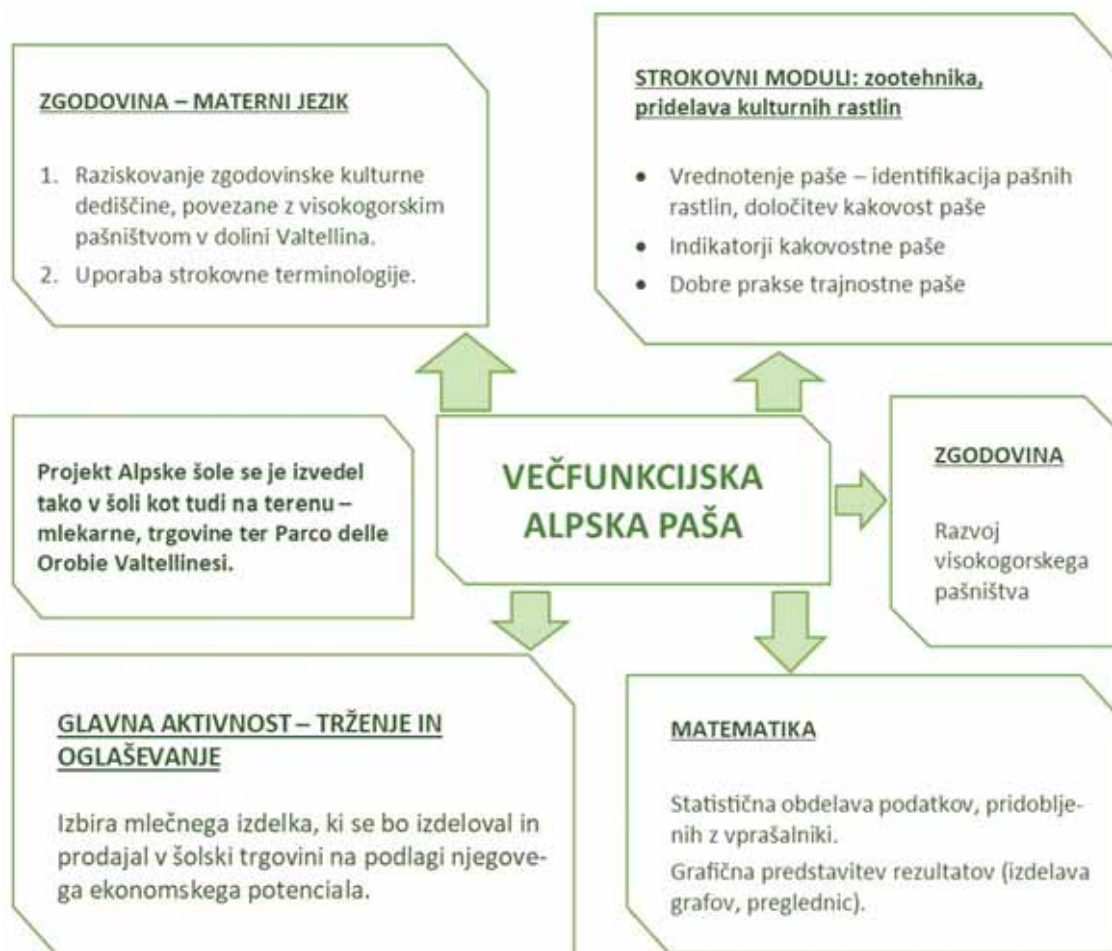

Slika 11: Razvijanje planinskih kompetenc pri najmlajših
Foto: M. Ilc Klun

K trajnostnemu razvoju usmerjene kompetence dopolnjujejo učne ure ter aktivnosti, v katerih učenci usvajajo trajnostna znanja, veščine ter ravnanja. Pri tem je potrebno poudariti, da z omenjenimi kompetencami dopolnjujemo kompetence, ki so zapisane v učnih načrtih ter katalogih znanj formalnega izobraževanja, še posebej v njihovih fleksibilnih delih.

5. korak: KAKO – MEDPREDMETNO POVEZOVANJE

Izobraževalni model Alpske šole spodbuja medpredmetne povezave, saj izhaja iz kompleksnosti ter prepletenosti ključnih alpskih trajnostnih problematik. Učenci usvajajo interdisciplinarna znanja (okolje, socialno-ekonomska kakovost življenja, upravljanje), kar je težje izvedljivo le znotraj posamičnih splošnih predmetov.

Slika 12: Prikaz medpredmetnega povezovanja na področju večfunkcijske alpske paše, ki so ga izvedli na šoli Istituto Tecnológico di Agraria, Agroalimentare e Agroindustria (Italija) (Fontana, Diodati, 2019).

6. korak: KAKO – METODE IN PRISTOPI

Izobraževalni model Alpske šole predlaga uporabo učnih metod in pristopov, ki učencem vzbujajo radovednost ter občutljivost in pri katerih je učenec postavljen v središče učnega procesa. Z njimi želimo ustvariti spodbudno učno okolje, kjer učenci z eksperimentalnim pristopom preizkušajo okolje, ki jih obdaja; jih prilagoditi potrebam učencev ter jih zaradi njihove fleksibilnosti uporabiti v različnih formalnih in neformalnih učnih situacijah (tudi v učilnici na prostem).

»Povej mi in bom pozabil, pokaži mi in se bom spomnil, vključi me in bom razumel.«
Star kitajski pregovor

Sodelovalno učenje, problemsko učenje, retrospektivno učenje, raziskovalno delo, izkustveno učenje, aktivnosti na prostem, uporaba vseh čutov – senzorično zaznavanje prostora, uporaba IKT, obrnjena učilnica, izražanje skozi umetnost, pripovedovanje in branje, učenje skozi igro, delo v kuhinji/delavnici, vizualizacija, viharjenje idej, »hackathon«, situacijsko učenje, študija primera, igra vlog, metoda mešanih skupin (»jigsaw« metoda), interpretacija narave, laboratorijsko delo, učenje skozi prakso ...

Tako je npr. v učilnici na prostem učenec postavljen v središče učnega procesa, saj ta zahteva aktivnost telesa in duha. Obenem je lahko tudi priložnost za vključevanje tako medpredmetnega povezovanja kot organizacij neformalnega izobraževanja. Ob terenskem delu imajo učenci na voljo tudi informacijske vire, ki jim skozi učni proces omogočajo pridobivanje znanj, povezanih z emocionalnimi, kognitivnimi in gibalnimi izkušnjami.

Gibanje ter praktične aktivnosti spodbujajo razvoj možganov in senzoričnih sistemov. Fizična zmogljivost, ki je potrebna za preživljanje časa v alpskih pokrajinah, se razvija postopoma in skozi pogoste aktivnosti »poklicnega in osebnega« udejstvovanja. Akcije oz. projekti Alpske šole spodbujajo razvoj veščin, kot so gorsko kolesarjenje, pohodništvo, smučanje, kajakaštvo ter prostorska orientacija, zaželeno pa je, da se izvajajo vsakoletno z namenom, da se usposobi čim več generacij (Fontana, Diodati, 2019).

Zaznavanje prostora z različnimi čutili, raziskovanje, iskanje dogodivščin ter izzivi

preživetja prispevajo k fizični in čustveni dimenziji učnega procesa in spodbujajo razvoj kompetence sodelovanja in samozavedanja. Zato so učne metode, ki poudarjajo čustvene dimenzije, ključni element učenja; raziskave so pokazale, da kontakt z naravo prispeva k uravnoteženemu »čutenju«. Po teoriji biofilije (Wilson, 1984, cit. v Fontana, Diodati, 2019) imamo ljudje genetično zasnovano naklonjenost posvečanja drugim organizmom – evolucijsko se počutimo srečne, ko smo povezani z naravo. Čustveno izzvano učenje, vodena »odkritja«, vizualizacija, pripovedovanje zgodb, tkanje scenarijev ter preučevanje primerov lahko v naravnem okolju spodbudijo osebni razvoj ter razvoj kompetenc samozavedanja. Pripovedovanje zgodb pa se lahko uporabi tudi kot metoda refleksije, ki lahko učencu pomaga »razumeti« oz. pripovedovati o svojih čustvih.

7. korak: KAKO – PARTICIPATIVNI PRISTOP – AKCIJA!

Model Alpske šole spodbuja aktiven prenos znanj in veščin v življenje in skupnost učenca, pridobljena znanja in veščine pa se lahko odrazijo v konkretni trajnostni akciji Alpske šole. Te odločitve in akcije, ki imajo ekonomske, politične, socialne in kulturne dimenzije, se začnejo v skupnostih, kjer učenci živijo s svojimi družinami, prijatelji ter sosedi. Mladi so tako lahko aktivno udeleženi v participativne procese sprejemanja odločitev oz. v konkretne akcije, oboje pa od njih zahteva določene veščine. Participacija mladih v procesu sprejemanja odločitev lahko spodbudi mlade, da izrazijo svoje pomisleke, prispevajo h gradnji demokratičnih skupnosti, ter navdihuje oblasti k inovativnim odločitvam, ukrepom ...

Ker je formalno izobraževanje močno prepleteno z učnimi načrti in katalogi znanj, je klasični participativni pristop v šolah težko uveljaviti, ni pa nemogoče. Želeli bi si, da bi učenci prevzeli iniciativo ter pri obravnavi trajnostnih problematik uporabili problemski pristop, nadgrajen z elementi participativnega pristopa.

Certificiranje šol – Alpska šola v Sloveniji

V Sloveniji se je proces oblikovanja mreže Alpskih šol začel po koncu projekta YOUrALPS v letu 2020. Namen mreže Alpskih šol je vzpodbuditi izobraževanje o gorah, v gorah in z gorami z jasnim ciljem krepiti gorsko identiteto in prispevati k trajnostnemu razvoju gorskih

pokrajin. V Sloveniji že obstaja podobno omrežje, in sicer gre za skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe, ki si prizadeva šolam približati izobraževalne vsebine na temo gora. Omrežje je zaživelo v šolskem letu 2018/2019 in ga danes sestavlja 40 osnovnih šol in 6 ČŠOD-jev (Skupnost šol ..., 2020). Mreža Alpskih šol je namenjena tudi šolam izven Biosfernega območja Julijske Alpe, zato vanjo lahko vstopijo tudi šole, ki niso z gorskih območij. V omrežje bodo lahko vstopile vse šole, ki se bodo obvezale izpolniti naslednje minimalne kriterije:

1. Šola bo letno opravila vsaj tri akcije, povezane z gorami, v skupnem obsegu vsaj 20 kontaktnih ur.
2. Vsaka akcija mora biti sestavljena iz aktivnosti na terenu v alpskih ali predalpskih pokrajinah ter mora vključevati praktično delo.
3. Vsaka akcija mora vključevati medpredmetno povezovanje.
4. V proces se vključijo tudi neformalni izobraževalci iz ene od organizacij, ki deluje na območju Alp.
5. Akcija mora biti priložnost za usvajanje učnih ciljev kurikula in nadgradnje kompetenc trajnostnega razvoja ter vseživljenjskega učenja.
6. Cilj vsake akcije ni le spoznavanje gora, pač pa aktivni pristop k varovanju in trajnostnemu razvoju gorskih območij.

Šole bodo svojo namero za vstop v mrežo Alpske šole sporočile koordinatorju mreže (za CIPRO dr. Matej Ogrin), predvidoma spomladi 2021 pa bo organiziran seminar za Alpsko šolo, na katerem bodo udeleženci dobili vse potrebne informacije.

Postopek certificiranja Alpske šole je mišljen kot prostovoljna, izobraževalna in komunikacijska pot za alpska lokalna partnerstva med šolami in neformalnimi izobraževalnimi organizacijami. Cilj procesa certificiranja Alpske šole je promocija dobre prakse vzgoje in izobraževanja o gorah in z gorami, ki temelji na izobraževanju za trajnostni razvoj, pozitivnem odnosu do gora in krepitvi gorske identitete (YOUrALPS, 2019).

Strategija procesa certificiranja modela Alpske šole vključuje izpolnjevanje vsebin modela Alpske šole. Hkrati morajo kandidati spoštovati nekatere zahteve, ki so obvezne, in nekatere, ki so priporočljive. Z vstopom v proces certificiranja kandidat pridobi dostop do pedagoških virov, možnosti mreženja ter komunikacijsko gradivo za podporo omrežju izobraževanja. Postopek certificiranja traja 1 leto.

Šole, ki vstopijo v proces certificiranja, lahko izkazujejo dejavnosti v izbrani skupini, razredu ali skupini razredov. Vstopiti morajo v partnerstvo z lokalno neformalno organizacijo, zaželena (vendar ne obvezna) pa so tudi večja partnerstva različnih ustanov (formalnih/ neformalnih) in šol. Neformalna združenja, kot so zavarovana območja, nevladne organizacije ali krovne organizacije, vstopijo v proces certificiranja v povezavi s šolami. Certifikat prejme šola in ustanova v procesu, ne glede na to, ali je v proces vstopila cela šola ali le njen sestavni del.

Šola, ki uspešno zaključi proces certificiranja, pridobi ime Alpska šola. Ostali partnerji (neformalne organizacije ...) pridobijo naslov Partner Alpske šole. Vse zainteresirane prosimo, da se za nadaljnje informacije obrnejo na CIPRO Slovenija (slovenija@cipra.org).

Sklep

Zakaj bi torej morali izobraževati mlade o gorah oziroma o Alpah? Zato, ker je Slovenija alpska država, ker z učenjem o Alpah in z Alpami prikažemo abiotično in biotsko pestrost slovenskih gorskih pokrajin, ker lahko na ta način krepimo zavest o naravni in kulturni dediščini gora, ker s tem razvijamo kompetence tako trajnostnega razvoja kot gorske in športne kompetence, krepimo zdravje, obenem pa lahko mlade naučimo v gorah spopadati se z izzivi, naučimo jih vztrajnosti. Učenje o gorah in z gorami in Alpami, podkrepljeno z aktivnimi učnimi oblikami, metodami in pristopi, ne pomeni zgolj pridobivanja znanja o gorskih/ alpskih pokrajinah, temveč pomeni razvijanje in uresničevanje ciljev vseživljenjskega in celostnega učenja.

Viri in literatura

1. Burnik, S., Mrak, I. (2010). Mountaneering as an Important Part of Outdoor Education. *Encountering, experiencing and Exploring Nature in Education*, str. 13-25.
2. Fontana, S., Diodati, A. (2019). Izobraževalni model Alpska šola. Vzgoja in izobraževanje o gorah in za gore. Projekt YOUrALPS.
3. Ilc Klun, M. (2017). Slovensko izseljenstvo in diaspora v procesu geografskega izobraževanja. [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 338 str.
4. Krivec, T. (2019). Globalna epidemija: fizično dovolj aktivna le petina najstnikov po svetu. *Dnevnik*. Pridobljeno: <https://www.dnevnik.si/1042916838> (29. 12. 2020)
5. *Kmetijska gospodarstva, splošni pregled, Slovenija, večletno*. (2020). Pridobljeno:
6. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1556001S.px/table/tableViewLayout2/> (29. 12. 2020)
7. Mikša, P., Ogrin, M., Glojek, K. (2017). Od kod gorska identiteta Slovencev? *Geografski obzornik* 3-4, 2017 10-28.
8. *Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe*. Pridobljeno: <https://www.tnp.si/sl/spoznajte/skupnost-sol> (29. 12. 2020)
9. *Slovenia: Urbanisation from 2009-2019*. Pridobljeno: <https://www.statista.com/statistics/455925/urbanization-in-slovenia/> (29. 12. 2020)
10. Svetina, M. (2017). *The interplay between individuals and their surroundings*. Gradivo za poletno šolo YOUrALPS.
11. Šaver, B. (2005). *Nazaj v planinski raj*. Knjižna zbirka Kult / Fakulteta za družbene vede.
12. *Učni načrt. Geografija: Program osnovna šola*. (2011). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
13. YOUrALPS, 2017 in 2019. Delovno neobjavljeno gradivo projekta.